

Bíró Ernő – Bogdánffy Álmos István

A Szent Korona örmény vonatkozásai*

(1. rész)

Szeretettel köszöntök mindenkit a Szent Korona Lovagrend nevében, lovagrendünk köszöntésével: Krisztus győz! Ebben az előadásban egy érdekes szemszögből szeretném megközelíteni a Szent Korona kérdéskörét, a hit szemszögéből. Előttem két nagy elődünk példája rajzolódik ki: a Világosító Szent Gergely és a Szent István történelmet író életpéldái. Megpróbálok párhuzamba állítani a kereszténység ezen két nagy alakját és az általuk létrehozott keresztény és világi értékeket.

Világosító Szent Gergely korában a keresztény hit kikristályosodásának hajnalán vagyunk, amikor a püspök hite miatt börtönben sínylődik, de később Isten csodálatos gyógyítást visz végbe általa III. Tiridatész királyon és sikerül megkeresztelnie őt, mely keresztelésnek valamilyen ábrázolása minden erdélyi örmény templomban megtalálható. Ekkor még a római birodalomban folyik a keresztényüldözés. 313-ban fogadja el I. Konstantin nyugatrómai császár és Licínusz keletrómai császár a keresztényekre vonatkozó türelmi engedelményt, mely által a keresztények szabadon gyakorolhatják vallásukat, de a birodalomban még mindig több pogány hitgyakorlat is megengedett. Eddigre Világosító Szent Gergely királyi engedéllyel 13 fejedelem kíséretében Cezáreába ment és az ottani helyi zsinaton püspökké szentelték. Hazatérése után egyházalapítói és egyházépítői

munkájának köszönhetően 12 püspökséget és számtalan plébániát alapít. Fiai Arisztakész és Vártán püspökök folytatják apjuk mellett az evangelizációs munkát, így rövid időn belül az örmény kora kereszténység az ország államvallása lett.

Egy ilyen államban a korona Isten kegyelmét közvetíti a király felé. A király hiszi azt, hogy uralkodása egyedül Isten akaratából jöhetett létre és egyedül Isten akaratából tartható fent. Ezért minden döntést, amely az ország kormányzására vonatkozik meg kell osztania az egyház képviselőivel, tehát az ország vezetőségébe az egyházi előjáróság pont úgy bele tartozik, mint a világi előjáróság, adott esetben a királyi egyházszervezési kiváltságokkal is rendelkezik az illető országban, amint ez később megvalósul a Szent Korona szakrális királyságában. Az ország központosított, erős és minden olyan képességet, amely az ország javára kamatoztatható az idegenektől elfogad, cserébe ezen idegenek becsben tartják az ország értékeit, az uralkodó jogait, megteszik alattvalói kötelességeiket és így erősítik az őket befogadó országot. Ezek az elvek melyeken Örményország korai szervezése felvirágozik, hasonlítanak a pártus-hun kormányzási elvekhez melyek, a hun-magyar hagyományok által jutnak el a Kárpát-medencébe és István királyunk az Intelmek megfogalmazásakor a szokásjogi alapokat innen merítette. Egy olyan országban ahol

ezek az elvek érvényre jutnak a királyi hatalom gyakorlása égi eredetűnek van nyilvánítva. A király többlet jogokat kap, de ugyanakkor kötelezettségeket is vállal magára, mint a Jó Pásztor, ki bármilyen körülmények között megvédi nyáját.

Ezek az elvek annyira rokon értékűek, hogy nem csoda, ha egy ilyen országban a koronázás szakrális szertartás, beavatási szertartás, amelyhez szükséges egy beavatási eszköz, amely létrehozza az ég és föld közötti kapcsolatot, ez az eszköz kétség kívül egy korona. Ahhoz hogy ez az eszköz – a kezdeti, sőt a középkori keresztény

templomok falfestményeinek mintájára – megvalósítsa azt a küldetést, amiért létrehozták, a képi üzenetek korában, feltétlenül egy képrendszer által kell, kifejezzen mindazt, amit hordoz. Így egészen más megvilágítást kap a magyar Szent Korona képrendszere, hisz beleillik a kora keresztény képábrázolás virágkorába, ugyanakkor a koronázandó király részéről az Istenhez kötöttséget, az Istenhitet, az Istentől eredeztethető, a Tőle és csakis Tőle származó hatalmat fejezi ki.

Az Istentől származó égi hatalom átadási szertartása után szükségtelen az újabb használat, mert a király, népe javára fordíthatja mindazt a kegyelmet, amit kapott hite, meggyőződése és válaszos felfogása szerint, élete végéig. A Szent Koronáról elmondhatjuk, hogy a keresztény Magyar Királyság fennállása alatt, ha csak ilyen felhasználásra került volna elő ládájából, akkor az égi

Királyság értékei jobban kibontakoztak volna a földi királyságban. A Szent Koronának a képtára, a képek elrendezési sorrendje, a felhasznált szűkszavú nyelvezet és a korona formája, feltételezhetően abból az egyházi iskolából ihletődött, amelynek megalapítója Világosító Szent Gergely az örmények nagy püspöke. Neki tulajdonítható a Szentháromság tan kezdeti megfogalmazása. A Szent Koronán egyértelmű a Szentháromság jelenléte, hiszen a Kereszt alatt közvetlenül a Teremtő Atya, a homlokzatán a Teremtő Fiú, a tarkóján pedig az áldott állapotban levő Isten-

szülő Anya látható, fölötté pedig Galamb formájú ékkő, mint utalás a Szentlélekre. Világosító Szent Gergely is egyike volt az apostoli kézrátétellel átadott hatalom teljes elfogadónak és hitt

az angyalok és szentek közbenjáró erejében. A fent említett koronázási szertartásban, a megkoronázott személynek, a koronázó püspök által Istentől kézrátétellel – koronafeltétellel átadott hatalom tehát, egy püspöki szintű, egyházi jellegű, Égből származó hatalomátadás. Ez magyarázza a koronázandó személy anyaszentegyházhoz való tartozásának szükségszerűségét. A magyar királyok megkoronázása, a székesfehérvári bazilikában, az esztergomi prímás által, a Szent Koronával kellett megtörténjen.

A 2011-es Katolikus Internetes Lexikon szerint, Szent Koronánk, kaukázusi örmény ötvösműhelyben készült, egy-egy egységként, hun megrendelésre. Idé-

* Elhangzott 2013. június 16-án Gyergyószentmiklóson, az örmény katolikus templomban.

zem szó szerint az ide vonatkozó részt a lexikonból.** Itt a kutatók véleménye sokban különbözik, mert egyelőre még hiányoznak a történelmileg teljesen elfogadható bizonyítékok, de felsorolnék egy pár tény, amelyből a mai kutatások kiindulnak:

- A Koronán ábrázolt két orvos szent, Szent Kozma és Szent Damján 303-ban haltak vértanúhalált, így ez a korona nem lehetett korábbi örmény, pártus, szkíta, vagy más pusztai rokon nép uralkodójának fején ez előtt a dátum előtt.

- A Korona abroncsán ábrázolt angyalok és szentek képei örmény arcvonásúak, de a katonaszenteknek, Szent Demeternek és Szent Györgynek az egyenruhái hun katonai egyenruhák.

- A teremő Pantokrátor ábrázolása megegyezik egy Egyiptomban feltárt negyedik századi kora keresztény kápolna Pantokrátor ábrázolásával, de kétfelől a Pantokrátor mellett a Szent Koronán két hun-magyar életfa van zománcba öntve, ugyanakkor fölötté a Nap és a Hold szimbólumai láthatóak, ez az

ábrázolás – a Jankovics Marcell Jelképtára alapján – csakis a hun-magyar jelképrendszerben fordul elő.

- A Szent Korona formailag megegyezik, a hun koronákkal, a sámán koronákkal és az örményeknél használatos kora keresztény koronákkal, a Koronánk elején hun-magyar párta jellegű ötvös kidolgozás van, amely aszúr zománc, minden idők legnehezebb zománckészítési eljárásával készült, mely eljárás már a negyedik században ismert volt.

- A felső időhatárt az a tény határozza meg, hogy még az örmény írás kialakulása előtt kellett elkészülnie, mivel latin és görög nyelvűek a feliratok. ***

- A hunok 373 táján indulnak meg nyugatra, de nem katonai nyomásra, hanem azért mert a IV. században meggyarapodik a hun nép és ugyanakkor elkezdődik Közép Ázsia nyári elsivatagosodása, így a hatalmas ménesek és szarvasmarha csordáknak új legelőkre van szükségük.

- A hunok 350 táján elfoglalják a mervi oázist, ahol az ottani lakosok közül feltehe-

** Idézet: „IV. A Szent Korona őstörténete (az Üngürüz őskronika alapján). A Szent Korona a kaukázusi Egre-országban (keresztény magyar állam a Fekete-tenger K-i partvidékén) készült, mint a Hun Birodalom koronája, valamint a hozzá tartozó király és királynői ékszerkészlet. Készítésének ideje Kr. u. 370–73. A valószínűsített megrendelő egy Hunor néven ismert személy, az Arsakida hun uralkodócsalád tagja, Balambér hun nagykirály veje és utóda. Az őskronika szerint 373: Hunor égi jel alapján elhatározta, hogy a hunoknak el kell foglalniuk Pannóniát és Európát. A támadást előkészítő seregszemle után azonban meghalt. Utóda, a családjából való Kattar (v. Kádár) vezér haditanácsa azonban elhatározta, hogy teljesítik Hunor végakarátát. Elindultak Pannónia felé, s 430 k. Pannóniában, Szikambriában (római alapítású város a Pilis-hegység egyik Duna-parti völgyében Esztergom közelében) királlyá koronázták Attilát. A koronázás minden bizonnyal a Szent Koronával történt. Attila 451: a catalaunumi csatában (a vízigót királyság területén, Toulouse és az Atlanti-óceán között) megsemmisítette a nyugatrómai hadakat, s 452: Róma felé indult, hogy ott császárrá koronáztassa magát. Útközben azonban álmot látott, melyben Jézus Krisztus angyala közölte vele, hogy ha megkíméli Rómát, utódai egyike a pápától megkapja (visszakapja) az örök érvényű koronát. Attila kezdetben nem akart engedelmessé válni az álomnak, s tovább vonult Róma felé. Egy látomás készítette terve megváltoztatására: a Nagy Szent Leó pápával (ur. 440–461) való találkozáskor Szent Leó mellett látta Szent Pétert és Szent Pált, mint a pápa védelmezőit. Attila visszafordult, s császárrá koronázása elmaradt.”

tően csak az örmények rendelkeztek a megfelelő ötvös technikával, a hunokról viszont tudjuk, hogy nem leigázták, hanem kölcsönösen előnyös hadi szerződésben biztosították hatalmukat a birodalmukba bekebelezett népekkel kapcsolatosan, tehát nem leöldösték, hanem integrálták az oázis lakóit kultúrájukkal együtt, Merv fénykorában több tízezer lakossal rendelkezett. Különböző késsőbb ez a katonai szerződéses viszony és az alattvalók viszonylagos szabadsága jelentette a Hun birodalom vesztét.

- A negyedik századból több olyan, a világ különböző múzeumaiban őrzött, ismert, éktárgy származik, melyek ötvös technikailag összehasonlíthatóak a Szent Koronán alkalmazott ötvösművészeti eljárásokkal, és amelyekből a Szent Korona korára és készítési helyére vonatkozó adatok elég pontosan kikövetkeztethetőek.

- A Szent Korona tetején ábrázolt három apostol Péter, Jakab és János több helyen kiemelt szerepkört töltenek be a Szentírásban, mint például a Táborhegyen az Úr színváltásánál, Jairus lányának feltámasztásánál, mondhatjuk úgy is, hogy ők a főapostolok. Pál apostol minden más nép főapostola, így az örményeké is. Ezen kívül ez a négy apostol láthatta már életében a megdicsőült Jézust.

- A Teremtő Fiúisten, Krisztus Pantokrátor, a Szent Korona homlokzatán látható. Ezen kép háta mögött közepén, az örmények térítő apostola Szent Bertalan képe van. A szkíta-hunok térítő apostolának, Szent András-

nak a képe és az Örményországon keresztül Indiába eljutott Tamás apostolnak a képe is a keresztpránt alsó sorában van ábrázolva.

- Az örményeken kívül a hunok azok, akik meg vannak győződve a kétségbevonhatatlan, Istentől származó uralkodói hatalomról, ebben hasonlóan hisznek az avarok és a magyarok is. Attila Róma alóli elvonulását, a korabeli krónikások, pont ennek az Attila által hitt, Istentől származó hatalomnak tulajdonítják.

- A Szent Koronán még 1613-ban is rajta van az áldott állapotban lévő Szűzanya fölötté a liliosomos kereszt, vagy Szentleket ábrázoló galamb formájú ékkő. Tehát a Szentháromság rá volt tervezve a Szent Koronánkra. Ezért joggal feltételezhető, hogy a Szent Korona tervét Világosító Szent Gergely készítette, vagy látta látomás formájában és közölte az ötvös mesterekkel, amikor azok hun megrendelésre koronát akartak készíteni.

Ha figyelembe vesszük azon állításokat, melyek szerint a kalandozó magyarok az Európába vezető kalandozásaik során csak bizonyos kolostorokat dúltak fel, a lakosságot nem hányták kardélre, az aszszonyokat nem erőszakolták meg, méltán elgondolkozhatunk azon a feltételezésen, hogy őseink valamit kerestek Európában. Sőt a legújabb kutatások szerint a Szilveszter pápa által küldött bulla helyes fordításában, korona visszaküldésről – visszaadásáról van szó.

Folytatjuk

*** Szent Gergelyt a pátriárkaszékhelyen ötödiknek Szent Mesrop követte, aki 420 körül a kezdetleges örmény betűk helyett tökéletes és ma is használatos ábécével ajándékozta meg népét, s ennek segítségével az örmény nyelvre lefordított Szentírást hagyta örökségül. Addig a szent iratokat görög vagy szír nyelven olvasták fel és tolmács segítségével ismertették az örmény hívekkel. 451-ben, az avarairi csatában, a perzsák az avarokkal szövetkezve, döntő csapást mértek az örményekre, megsemmisítették a teljes örmény hadsereget. Szigeti István szerint ekkor került a Korona az avarokhoz.